

ÚJVADONOK

– egy új fogalom definiálása és ökológiai szempontú vizsgálata

Molnár Ábel Péter, Kovács Balázs

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem VTI Természetvédelmi és Tájgazdálkodási Tanszék, Gödöllő

A Pannon biogeográfiai régió tájai – Európa nagy részéhez hasonlóan – napjainkban **extrém túlhasználattal érintettek**, melyekben a huzamosabb ideig teljesen gazdálkodásmentes foltok csak kis arányban vannak jelen.

Tájaink nem gazdálkodott részei gyakran **fontos ökológiai szereppel bírnak**, olyan ökológiai folyamatok zajlanak bennük, melyek a környező tájban – a gazdálkodás miatt – nincsenek jelen.

Zömében mocsaras, homokbuckás, szikes és sziklás környezetben találtunk újvadásokat. Növényzetük dinamikájára jellemző a **cserjésedés, erdősödés, miközben a fátlan komponens is gyakran megmarad**. Az adventívek borítása az ártéri állományok esetében a legmagasabb.

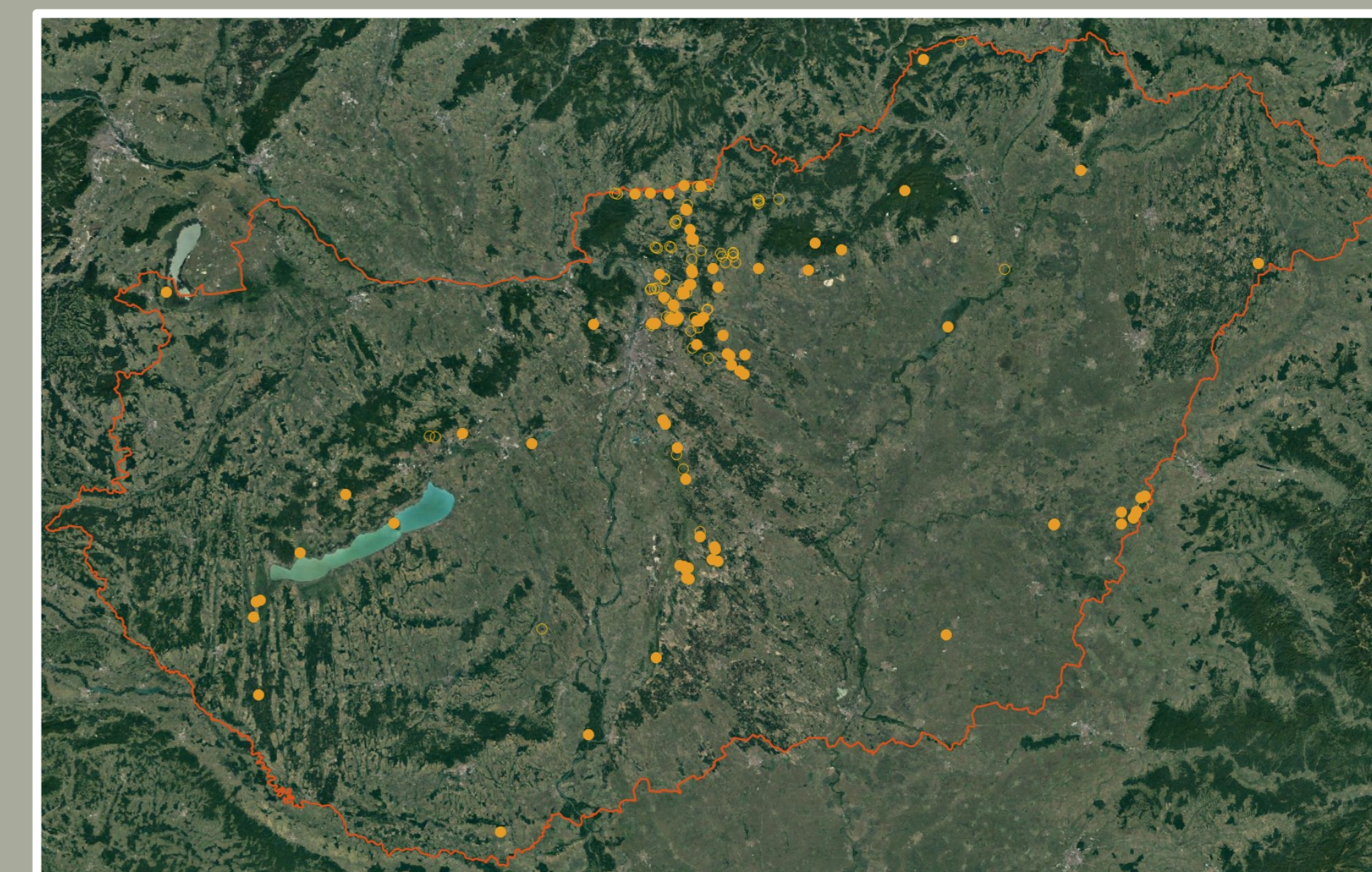
Az Európai Unió természetvédelmi stratégiáinak központi témája az **élőhelyek helyreállítása**, melynek egyik módja a spontán regeneráció (kezelésmentesség), ezért kifejezetten fontosnak gondoljuk a hazai tájaink kezelésmentes módon működő élőhelyeinek jobb megismerését.

Az újvadás kifejezés vitára javasolt definíciója

Olyan 5 ha-nál nagyobb terület, ahol legalább 30 éve nincs aktív kezelés (ezért a spontán folyamatok érvényesülnek) és az elkövetkező 30–50 évben sincs tervben, továbbá az emberi jelenlét minimális (pl. legfeljebb évente néhány alkalommal végzett bejárás, pl. kutatási célból) vagy teljesen hiányzik.

Módszertan

A definíció létrehozása a Pannon régióban végzett vizsgálataink terepi tapasztalataira épül. Az ökológiai vizsgálathoz a munka-definíciónak megfelelő helyszíneket jelöltünk ki műholdfelvételek alapján (üres körök), melyek egy részén (teli körök) már megkezdtek a vizsgálatokat (drónos megfigyelés és lehetőség szerinti gyalogos bejárás).

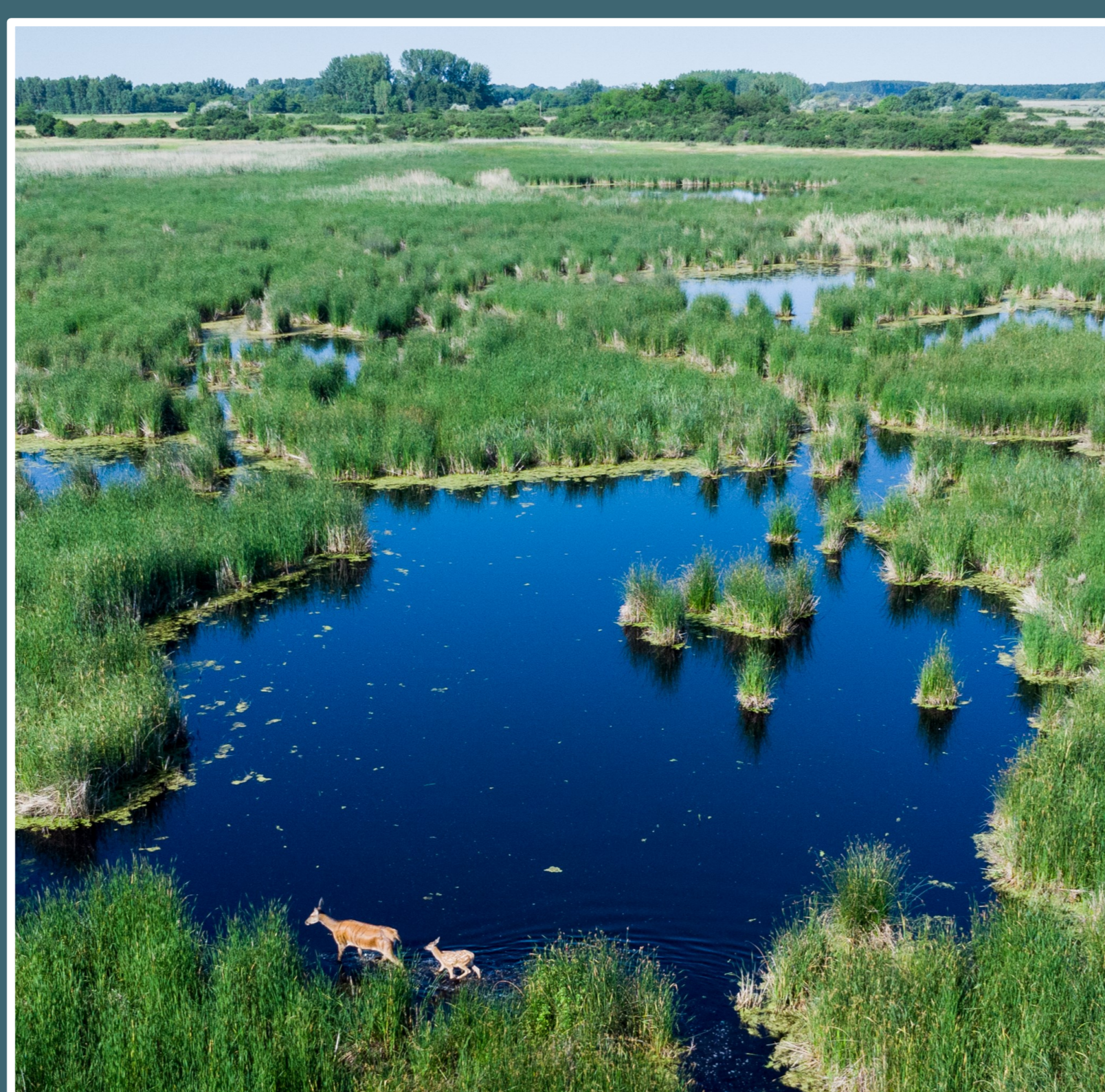

1. táblázat. Az újvadások ökológiai szempontú csoportosítása az előzetes vizsgálataink alapján.

Kiterjedésük szerint	Növényzetük szerint	Környezetük szerint	Adventív-fertőzöttségük szerint
<ul style="list-style-type: none">• mikro-újvadások 5–50 ha között (pl. dombosági és síksági mocsarak)• mezo-újvadások 50–500 ha között (pl. Ugrai-rét)• makro-újvadások 500–5000 ha között (pl. Kolon-tó)• mega-újvadások 5000+ ha felett (Pannon régió kivül: pl. Csernobil)	<ul style="list-style-type: none">• lápi-mocsári újvadások (pl. tőzeglápok, dombosági és síksági mocsarak)• üde termőhelyek újvadásjai (pl. síksági rezervátum-erdők)• száraz termőhelyek újvadásjai (pl. turizmustól mentes karsztbokorerdők)	<ul style="list-style-type: none">• természetközeli környezetben lévők (pl. szikespusztai mocsarak)• gazdálkodott táji környezetben lévők (pl. gazdálkodott erdőkkel, szántókkal körülvett mocsarak)• (peri)urbán környezetben lévők (pl. település-széli mocsarak)	<ul style="list-style-type: none">• magas adventív-fertőzöttségű (pl. ártéri spontán erdők)• közepes adventív-fertőzöttségű (pl. dombosági mocsarak)• alacsony adventív-fertőzöttségű (pl. dombosági és síksági lápok, szikespusztai mocsarak)

A Kolon-tó hazánk egyik legnagyobb (1200 ha-os) újvadásja. Jól példázza az újvadások lényegét, mert **50–60 éve még a teljes területén gazdálkodás folyt**, ma viszont területének zömén nincs jelen emberi aktivitás.

A Sző-rét egy tipikus szikespusztai mocsár a Kis-Sárréten (KMNP), melyet több évtizede nem kezelnek. A vízdinamika mellett a **legfontosabb természetes dinamikai hatótényező benne a gímszarvas és a vaddisznó**.

Újvadások urbán környezetben is előfordulhatnak. Szerepüket jól jelzi egy helyi lakos észrevétele: **„Tavasszal zeng a madárdaltól az egész cserjés**. Egyébként mindig is szerettem nézni ezt a részt a vonatról.”

A Tisza-tó egyik szigetén **homogén zöld juharos állomány** jött létre az utóbbi évtizedekben. Az ártéri újvadásokban rendszeresen extrém magas az idegenhonos fajok aránya.